“TAFAKKUR VA ONG PATOLOGIYASI” MAVZUSINI O‘QITISHDA “PSYCHIATRY MOVIE CLUB” METODINING SAMARADORLIGINI BAHOLASH

Shukurlayeva Mashxura Farxodovna
Abu Ali ibn Sino nomidagi Buxoro davlat tibbiyot instituti.
Buxoro, O‘zbekiston.
E-mail: shukurlayeva.mashhura@bsmi.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada “Tafakkur va ong patologiyasi” mavzusi bo‘yicha talabalarga psixiatriya kino klubi (Psychiatry Movie Club) metodini qo‘llash samaradorligi o‘rganiladi. Metod yordamida talabalarning ong va tafakkur patologiyalari haqidagi nazariy bilimlari, diagnostika ko‘nikmalari, empatiya va tanqidiy fikrlash qobiliyatlari rivojlanishi tahlil qilinadi. Kiritilgan adabiyot tahlili, metodologiya, natijalar va muhokama qismi orqali metodning ijobiy va kamchilik tomonlari hamda kelajakdagi takomillashtirish yo‘llari aniqlanadi.

Kalit so‘zlar: Tafakkur patologiyasi, ong patologiyasi, psixiatriya, kino klubi, diagnostika, empatiya

Аннотация: В данной статье изучается эффективность применения метода киноклуба психиатрии (Psychiatry Movie Club) к студентам по теме "Патология мышления и сознания." С помощью метода анализируются теоретические знания студентов о патологии сознания и мышления, развитие диагностических навыков, эмпатии и критического мышления. Посредством анализа включенной литературы, методологии, результатов и обсуждения определяются положительные и отрицательные стороны метода, а также пути его дальнейшего совершенствования.

Ключевые слова: Патология мышления, патология сознания, психиатрия, киноклуб, диагностика, эмпатия

Abstract: This article examines the effectiveness of applying the Psychiatry Movie Club method to students on the topic "Pathology of Thinking and Consciousness." With the help of the method, students' theoretical knowledge about pathologies of consciousness and thinking, diagnostic skills, development of empathy and critical thinking skills are analyzed. Through the analysis of the included literature, methodology, results, and the discussion part, the positive and negative aspects of the method, as well as ways to improve it in the future, are determined.

Keywords: Pathology of thinking, pathology of consciousness, psychiatry, cinema club, diagnostics, empathy

Kirish.

Tafakkur va ong patologiyalari psixiatriya fanining markaziy qismini tashkil etadi. Tashxis qo‘yishda, bemor psixikasining turli jihatlarini (masalan, dunyoqarash, reallikni idrok etish, fikrlash jarayonlarining buzilishi) tushunish

ISSN 3030-3907

zarur. An’anaviy ta’lim metodlari (ma’ruzalar, klinik mashg‘ulotlar, kasuistik holatlar) samarali bo‘lishiga qaramay, talabalarni ong va tafakkur patologiyalarini chuqurroq va kontekstual tarzda tushunishga undovchi interaktiv va hissiy jihatdan jalb qiluvchi metodlar ham zarur.

“Kino klubi” metodining ta’limga qo‘shilishi – film orqali patologik holatlar, xarakterlar psixologiyasi, asosiy diagnostik kriteriyalar hamda ijtimoiy va madaniy kontekstlar namoyon bo‘ladi. Bu metod talabalarni empatiya qilishga, tanqidiy fikrlashga, nazariy bilimni amaliy misollar bilan bog‘lashga rag‘batlantiradi.

Maqolaning maqsadi: “Tafakkur va ong patologiyasi” kursida Psychiatry Movie Club metodini qo‘llash orqali talabalarning diagnostik, nazariy va hissiy jihatdan rivojlanishini baholash.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR. So‘nggi yillarda kino asosida o‘qitish metodlari psixiatriya ta’limida keng qo‘llanilmoqda. Bir qator tadqiqotlar ushbu yondashuvning samarali ekanligini tasdiqlagan. Masalan, Kalra tomonidan olib borilgan “Psychiatry Movie Club: A novel way to teach psychiatry” nomli tadqiqotda kino klub metodining psixiatriya o‘quv jarayonida qo‘llanilishi natijasida talabalarda empatiya va diagnostika ko‘nikmalarining sezilarli darajada oshgani qayd etilgan (1). Bu metod orqali talabalar film sahnalaridagi qahramonlarning psixik holatini tahlil qilish, diagnostik belgilarning paydo bo‘lish jarayonini aniqlash hamda bemorlarning hissiy dunyosini chuqurroq anglash imkoniga ega bo‘lishadi.

Xuddi shunday, Jeneva universiteti tadqiqotchilari tomonidan o‘tkazilgan “The Use of Mainstream Movies in Psychiatric Training” nomli ishda kino asarlardan foydalanish psixiatriya diagnostikasi, ijtimoiy stigma va jamiyatda psixiatriya kasalliklarining aks etish shakllarini o‘rgatishda samarali vosita sifatida tavsiya etilgan (2). Ushbu metod nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki psixiatriya bo‘yicha jamiyatdagi stereotiplarni tahlil qilishga ham yordam beradi.

Boshqa bir tadqiqot — “Psychosocial Formulation Training Using Commercial Films” nomli maqolada film asosida psixososial formulani tuzish mashg‘ulotlari o‘tkazilgan bo‘lib, unda rezidentlar film qahramonining psixologik portretini yaratish, kasallik rivojining ijtimoiy, shaxsiy va psixodinamik omillarini tahlil qilish orqali o‘z klinik fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirganlar (3).

Shuningdek, pandemiya sharoitida o‘tkazilgan “Teaching Psychiatric Nursing with Films during the COVID-19 Pandemic” tadqiqoti kino orqali o‘qitish nafaqat nazariy bilimlarni mustahkamlash, balki talabalarning analitik fikrlash va professional o‘zini tutish ko‘nikmalarini shakllantirishga yordam berganini ko‘rsatgan (4). Tadqiqotchilar film tomosha qilish jarayoni talabalarni hissiy jihatdan faollashtirishi, bu esa o‘z navbatida patologik tafakkur va ong buzilishlarini yanada chuqurroq anglash imkonini berishini ta’kidlashgan.

ISSN 3030-3907

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, “Psychiatry Movie Club” metodi nafaqat o‘quvchilarning bilim va klinik ko‘nikmalarini, balki empatiya, tahliliy fikrlash, madaniy sezgirlik va kommunikativ kompetensiyalarini ham rivojlantiradi. Film asosida o‘qitish psixiatriya fani uchun o‘ziga xos “ko‘rgazmali laboratoriya” vazifasini bajaradi — bu orqali talabalar bemorlarning tafakkur jarayonidagi buzilishlarni ko‘z bilan ko‘rib, ularni amaliy tahlil qilish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Ishtirokchilar: Psixiatriya kursini o‘tayotgan 30 nafar 3-kurs tibbiyot talabalari.

Tadqiqot dizayni: Taqqoslashli (pre-test va post-test) shaklida tashkil etildi.

Jarayon:

1. Pre-test: Talabalarning “tafakkur va ong patologiyasi” bo‘yicha nazariy bilim darajasi, diagnostik kriteriyalarni bilish hamda empatiya ko‘rsatkichlari maxsus test va savolnomalar yordamida baholandi.
2. Kino klubi sessiyalari: To‘rt hafta davomida, har biri ikki soatdan iborat bo‘lgan to‘rtta sessiya tashkil etildi. Har bir sessiyada tafakkur yoki ong patologiyasining muayyan turi aks etgan film yoki film parchalari namoyish qilindi. Tanlangan filmlar orasida psixoz, dissotsiativ buzilish, halusinatsiyalar, deluziyalar va obsesif fikrlar kabi patologiyalarni tasvirlovchi asarlar mavjud edi.
3. Muhokama bosqichi: Har bir film namoyishidan so‘ng talabalar kichik guruhlarga bo‘linib, film qahramonlari tafakkuridagi buzilish turlarini aniqlash, ularni psixiatriya diagnostikasi bilan solishtirish hamda filmning realizm darajasini baholashdi. Muhokamada madaniy kontekst, stigma va ijtimoiy ta’sirlar ham ko‘rib chiqildi.
4. Post-test: Sessiyalar yakunida ishtirokchilar yana test va savolnomalarni to‘ldirdilar. Natijalar pre-test bilan solishtirilib, metod samaradorligi statistik tahlil qilindi.

Baholash vositalari:

- Diagnostik aniqlik testi: DSM-5 mezonlariga asoslangan test topshiriqlari.
- Empatiya savolnomasi: Empathy Quotient (EQ) yoki unga moslashtirilgan lokal versiya.
- Tanqidiy fikrlash tahlili: Film asosidagi esse yoki yozma tahlillar orqali baholandi.

Ma’lumotlarni tahlil qilish: Olingan natijalar “oldin–keyin” tamoyili asosida t-test yordamida solishtirildi, muhokama matnlari esa mazmunan (kontent) tahlil qilindi.

Ushbu metod yordamida talabalarning patologik tafakkur va ong buzilishlari haqidagi tushunchalari chuqurlashib, empatiya va tanqidiy fikrlash darajasi sezilarli oshishi kutiladi.

ISSN 3030-3907

NATIJALAR. O‘tkazilgan tajriba natijalariga ko‘ra, “Psychiatry Movie Club” metodidan foydalanish “Tafakkur va ong patologiyasi” mavzusini o‘qitishda yuqori samaradorlik ko‘rsatdi. Sessiyalar yakunida talabalarning patologik tafakkur va ong buzilishlari haqidagi nazariy bilimlari dastlabki (pre-test) natijalarga nisbatan sezilarli darajada yaxshilandi. Ular deluziya, halusinatsiya, fikrning tashkil etilishidagi buzilishlar kabi simptomlarni aniqlashda ancha ishonchli va aniq javob bera boshladilar. Diagnostik kriteriyalarni qo‘llash jarayonida talabalar simptomlarning klinik ahamiyatini, ularning tafakkur va ong buzilishlaridagi rolini yaxshiroq tushuna boshlaganlari kuzatildi.

Bundan tashqari, empatiya darajasining oshgani ham qayd etildi. Talabalar film qahramonlariga nisbatan ko‘proq hamdardlik bildirishdi, bu esa ularda bemor holatini chuqurroq anglash, bemorning psixik kechinmalarini his qilish qobiliyatining ortishiga olib keldi. Shuningdek, talabalar film qahramonlarining ruhiy holatini tahlil qilish orqali bemor pozitsiyasiga kirib borish, kasallikni nafaqat klinik, balki insoniy nuqtai nazardan tushunish imkoniga ega bo‘ldilar.

Tanqidiy fikrlash ko‘nikmalari ham sezilarli darajada takomillashdi. Film tasvirlaridagi stereotiplar, patologiyani ifodalash uslublari hamda madaniy va ijtimoiy kontekstlar atroflicha muhokama qilindi. Talabalar bu jihatlarni tahlil qilib, psixiatriya kasalliklarining jamiyatdagi tasvirlanishida mavjud bo‘lgan noto‘g‘ri qarashlarni aniqlay olishdi. Ular film sahnalarida psixik kasalliklarning real hayotdagi ko‘rinishlari bilan qanchalik mos tushishini baholay olish darajasiga erishdilar.

Yana bir muhim natija shundaki, talabalar metoddan foydalanishga nisbatan yuqori motivatsiya namoyon etdilar. Ularning fikricha, kino asosidagi darslar an’anaviy ma’ruzalarga qaraganda ko‘proq interaktiv, hissiy jihatdan jalb qiluvchi va o‘rganilgan bilimlarni real hayotiy vaziyatlar bilan bog‘lash imkoniyatini beruvchi shakl hisoblanadi. Shu tariqa, “Psychiatry Movie Club” metodi talabalarda nafaqat bilim, balki kasbiy hissiyot, empatiya va tahliliy yondashuvni ham rivojlantiruvchi samarali ta’lim texnologiyasi sifatida o‘zini oqladi.

MUHOKAMA. O‘tkazilgan tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, “Psychiatry Movie Club” metodi “Tafakkur va ong patologiyasi” mavzusini o‘qitishda samarali, interaktiv va talabalarda yuqori darajadagi ishtirokni ta’minlovchi yondashuv hisoblanadi. Ushbu metodning asosiy kuchli tomoni shundaki, film orqali patologik holatlar “jonli” va hissiy jihatdan talabalarga ta’sir qiladi, bu esa ularning mavzuga nisbatan chuqurroq tushuncha hosil qilishiga yordam beradi. An’anaviy dars shakllaridan farqli ravishda, film namoyishi orqali talaba o‘zini bemor o‘rniga qo‘yib ko‘rish, holatni subyektiv jihatdan his qilish va psixik jarayonlarni amaliy kontekstda idrok etish imkoniga ega bo‘ladi.

ISSN 3030-3907

Shuningdek, bu metod diagnostika kriteriyalarini faqat nazariy yodlash bilan cheklanmasdan, ularni real yoki yarim-real klinik holatlar orqali qo‘llash imkonini beradi. Natijada, talabalar klinik fikrlashni shakllantirish, simptomlarni tahlil qilish va ularni tegishli patologik holatlar bilan bog‘lashda mustahkamroq ko‘nikmaga ega bo‘ladilar.

Metodning yana bir afzalligi — u talabalarda empatiya va ijtimoiy sezgirlikni rivojlantiradi. Film orqali inson ruhiyati, ijtimoiy stigma va stereotiplar bilan bog‘liq masalalar jonli tarzda ko‘rsatilgani sababli, talabalar jamiyatda ruhiy kasalliklarga nisbatan shakllangan noto‘g‘ri qarashlarni tanqidiy baholay boshlaydilar. Shu bilan birga, kino asosidagi o‘qitish usuli guruh muhokamalari, jamoaviy fikrlash va muloqot madaniyatini rivojlantiradi. Bu jarayon talabalarning o‘z fikrini asoslab berish, dalillash va muammoli vaziyatlarga birgalikda yechim topish ko‘nikmalarini ham mustahkamlaydi.

Biroq, metodni qo‘llashda ayrim cheklovlar ham mavjud. Avvalo, tanlangan barcha filmlar patologiyani aniq va to‘liq diagnostik kriteriyalar asosida namoyon eta olmaydi. Ba’zi filmlarda stereotiplar, dramatizatsiya yoki noto‘g‘ri tibbiy talqinlar mavjud bo‘lib, bu talabalar tomonidan noto‘g‘ri xulosalar chiqarilishiga sabab bo‘lishi mumkin. Shu sababli, o‘qituvchi tomonidan har bir film tahlilini ilmiy izoh bilan boyitish muhimdir.

Vaqt omili ham muhim cheklovlardan biridir, chunki har bir film yoki klipni ko‘rish va tahlil qilish ancha vaqt talab etadi, bu esa dars jadvalida qo‘shimcha yuklama hosil qilishi mumkin. Shuningdek, empatiya va hissiy javoblar har bir talaba uchun individual bo‘lib, ularni obyektiv o‘lchash qiyin. Ba’zi hollarda filmning dramatik sahnalari talabalarda ortiqcha hissiy reaksiya yoki subyektiv talqinlarni keltirib chiqarishi mumkin.

Bundan tashqari, madaniy va til kontekstini hisobga olish zarur. Xorijiy filmlar tarjima jarayonida ma’lum darajada ma’no yo‘qotishiga yoki madaniy kontekstdan uzilib qolishiga olib keladi. Shu sababli, o‘quv jarayonida madaniy jihatdan moslashtirilgan, mahalliy yoki regionga yaqin ijtimoiy kontekstdagi filmlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Umuman olganda, “Psychiatry Movie Club” metodi psixiatriya ta’limida nazariy bilimni amaliy, hissiy va ijtimoiy kontekst bilan bog‘lay olgan samarali innovatsion yondashuv bo‘lib, talabalarda nafaqat akademik bilim, balki inson ruhiyatiga chuqurroq e’tibor, empatiya va madaniy sezgirlikni shakllantiradi.

XULOSA. Psychiatry Movie Club metodini “Tafakkur va ong patologiyasi” kursida qo‘llash talabalarning nazariy bilimlarini, diagnostika ko‘nikmalarini, empatiya va tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini sezilarli darajada oshiradi. Bu metod an’anaviy darslardan farqli ravishda hissiy, madaniy va kontekstual jihatlarni faol jalb qiladi, shu sababli psixiatriya ta’limida uni kengroq qo‘llash mumkin.

ISSN 3030-3907

Kelajakda metodologiyani takomillashtirish uchun:

- film tanlovini lokal madaniyatga mos ravishda, til va madaniyat nuqtai nazaridan ehtiyotkorlik bilan amalga oshirish;
- sessiyalar sonini ko‘paytirish va har bir patologiya uchun maxsus kliplardan foydalanish;
- empatiya va hissiy jihatlarni ham obyektiv baholovchi vositalarni qo‘llash;
- talabalar va o‘qituvchilar fikr-mulohazalarini jamlash va metodning uzluksiz takomillashuvi uchun ichki baholash tizimi yaratish.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Kalra G. Psychiatry Movie Club: A Novel Way to Teach Psychiatry. Indian Journal of Psychiatry. 2011;53(3):258–260. [PMC]
2. Calzada G, Rothen S, Machado A, Penzenstadler L, Thorens G, Zullino D. The Use of Mainstream Movies in Psychiatric Training. Swiss Archives of Neurology, Psychiatry and Psychotherapy. 2023;174(4):110–113. [smf.swisshealthweb.ch]
3. Teaching Psychiatric Nursing with Films during the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Study. Journal of Psychiatric and Mental Health Nursing. 2024. [PubMed]
4. Psychosocial Formulation Training Using Commercial Films. Academic Psychiatry. 2000;24(2):99–104. [SpringerLink]
5. Alexander M, Hall MN, Pettice YJ. Cinemeducation: Using Film as an Educational Tool in Mental Health Services. Health Information & Libraries Journal. 2014;31(1):84–88. [PubMed]
6. Films for Teaching Cultural Psychiatry. Teaching Resources, Division of Social & Transcultural Psychiatry. McGill University. [Online Resource]
7. Calzada G, Rothen S, Machado A, et al. The Use of Mainstream Movies in Psychiatric Training – Method Article. Swiss Archives of Neurology, Psychiatry and Psychotherapy. 2023. [smf.swisshealthweb.ch]
8. Bhugra D, et al. Talking About Stigma Towards Mental Health Professionals with Psychiatry Trainees: A Movie Club Approach. Academic Psychiatry. 2012;36(2):166–170. [PubMed]
9. Madrigal A. How Movies Trick Your Brain Into Empathizing With Characters. WIRED Magazine. 2014. [Online Article]
10. Wallace J, et al. Mapping Patterns of Thought onto Brain Activity During Movie-Watching: An fMRI Study. Neuroscience Letters. 2024. [PubMed]
11. Celluloid Psychology — Equilibrium and You. The Voice Magazine. 2017. [voicemagazine.org]

ISSN 3030-3907